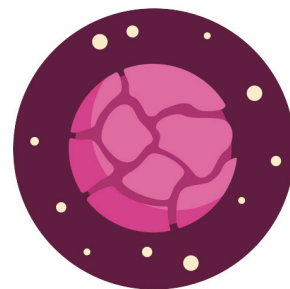
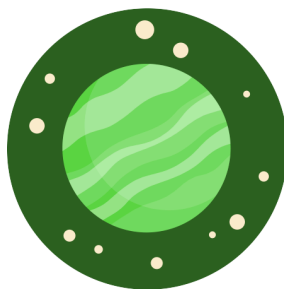
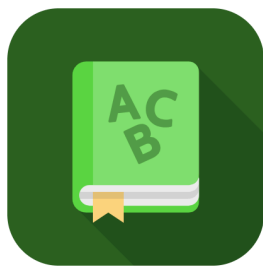

Onderwijskundige
Verantwoording

Spelling

& Grammatica

Inhoud

Inleiding	2
Introductie	2
Structuur	3
Werelden	3
Eilanden	4
Leerdoelen	4
6-fasenmodel	4
Elementen	5
Flitsen	5
Dictees	5
Hints	5
Wandkaarten	5
Technische insteek	6
Klemtoon	6
Spellingscategorieën	6
Klanksoorten	7
Stroomschema werkwoorden	8
Terminologie	9

Inleiding

Introductie

Deze vakspecifieke verantwoording maakt onderdeel uit van de algemene verantwoording voor Gynzy'. Hierin wordt dieper ingegaan op de onderwijskundige redeneringen waarmee de structuur en inhoud van spelling en grammatica zijn ontwikkeld.

Structuur

Aan de basis van het oefenmateriaal voor spelling ligt de leerlijn. Deze leerlijn is tot stand gekomen op basis van de *SLO kerndoelen* en het *Referentiekader Taal* en verder aangescherpt in samenwerking met diverse vakexperts en leerkrachten. Deze leerlijn bevat alle leerdoelen die tot op het kleinste niveau zijn opgesplitst. Vervolgens zijn de leerdoelen onderverdeeld in een versimpelde boomstructuur van *Werelden, Eilanden* en *leerdoelen*.

Werelden

Bij spelling is de leerstof onderverdeeld in zes Werelden:

- **Begrippen** - begrippen die nodig zijn voor taal, grammatica en spelling. Hierin wordt geen beroep gedaan op het schrijven, maar op kennis en begrip.
- **Luisterwoorden** - categorieën die voornamelijk op basis van een luisterstrategie opgelost kunnen worden. Hierin zitten de klankzuivere woorden en andere woorden die een één op één koppeling tussen klankgroep en lettercombinatie hebben.
- **Nadenkwoorden** - categorieën die voornamelijk op basis van een regelstrategie opgelost kunnen worden. Hierin zitten veel vervoegingen en andere woorden waarvoor meerdere denkstappen genomen moeten worden.
- **Weetwoorden** - categorieën die voornamelijk op basis van een onthoudstrategie opgelost kunnen worden. Hierin zitten woorden die niet aan de hand van een regel- of luisterstrategie opgelost kunnen worden en uitheemse woorden.
- **Werkwoorden** - categorieën die gerelateerd zijn aan werkwoordspelling.
- **Hoofdletters en interpunctie** - categorieën die gerelateerd zijn aan gebruik van hoofdletters en leestekens.

Bij grammatica is de leerstof onderverdeeld in twee Werelden:

- **Taalkundig ontleden** - hierbij wordt gekeken naar de losse woorden. Bv. woordsoorten, woordvormen, en soorten werkwoorden.
- **Redekundig ontleden** - hierbij wordt gekeken naar de functie van een woord(groep) binnen een zin. Bv. zinsdelen, zinsvormen en bepalingen.

Een aantal grammatica-leerdoelen zijn zowel bij grammatica als bij spelling (in de Wereld "Begrippen") te vinden.

Eilanden

Eilanden zijn clusters van gerelateerde leerdoelen. Binnen de Eilanden van spelling komt het voor dat onderliggende leerdoelen niet alleen los van elkaar worden aangeboden, maar ook als combinaties. Zo zijn binnen het Eiland *sch~ & schr~* drie leerdoelen te vinden: *sch~*, *schr~* en het leerdoel voor de combinatie *sch~ of schr~*. In de eerste twee leerdoelen worden de spellingscategorieën geïsoleerd aangeboden. In het derde leerdoel wordt de combinatie van de twee categorieën geoefend zodat de leerling het onderscheid leert te maken tussen beiden.

Leerdoelen

Alle leerdoelen in de Werelden zijn uniek, waardoor altijd inzichtelijk is hoe een leerling op afzonderlijke onderdelen scoort. Elk leerdoel bestaat uit een grote hoeveelheid opgaven van verschillende niveaus.

6-fasenmodel

Elk leerdoel heeft een globale opbouw van de moeilijkheid van de oefeningen. Deze niveau-opbouw is enerzijds gebaseerd op de moeilijkheid van het gebruikte woord en anderzijds op de moeilijkheid van het soort opgave. Dit laatste wordt bepaald aan de hand van een 6-fasenmodel voor de opbouw van spellingsopgaven.

Dit model sluit aan bij de moderne spellingsdidaktiek waarbij men uitgaat van het verletteren van klanken. De leerling start met het horen en onderscheiden van klanken (auditieve analyse) en bepalen op welke plekken de klanken zich bevinden in woorden (volgorde fonemen). Vervolgens wordt de stap gemaakt waarin de leerling de relatie legt tussen klanken en letters (foneem-grafeem koppeling). Daarna leert de leerling de moeilijkheden die in een woord zitten te herkennen (spellingscategorie) waarna de leerling de relevante woorddelen leert schrijven (afmaken & overschrijven) en uiteindelijk het hele woord opschrijft (opschrijven).

auditieve analyse

volgorde fonemen

foneem-grafeem koppeling

spellings-categorie

afmaken en overschrijven

opschrijven

Elementen

Flitsen

Een effectieve manier om inprenting van spelling te bevorderen is het gebruik maken van flitsoefeningen. Bij deze oefeningen zien leerlingen een woord enkele seconden in beeld waarna het woord verdwijnt en ze het moeten opschrijven. Digitaal lesmateriaal leent zich bij uitstek voor deze flitsoefeningen. Omdat deze oefeningen in de meeste lesmethodes niet in de standaard verwerking voorkomen, worden ze vaak in plaats van tussen- of opfrisdictees aangeboden.

Dictees

Binnen spelling zijn dictee-opgaven over het algemeen het moeilijkst binnen een leerdoel. Omdat deze opgaven ook zeer geschikt zijn om te oefenen, kunnen ze zowel in toetsen als in lessen voorkomen. Daarnaast bestaan de toetsen in spelling uit uitsluitend dictee-opgaven. In een dictee-opgave krijgen de leerlingen een zin te horen waarvan ze een woord moeten opschrijven. Bij leerdoelen over werkwoorden is de toegevoegde waarde van deze oefening zeer beperkt. Daarom wordt leerlingen in toetsen waarin werkwoorddoelen voorkomen gevraagd een gegeven werkwoord in de juiste vorm te vervoegen in een zin.

Hints

Per leerdoel is een hint ontwikkeld die de leerling in elke opgave kan raadplegen. Deze hint geeft een uitleg over de spellingscategorie en een voorbeeldwoord met bijbehorende illustratie om de analogie visueel te ondersteunen. Bovendien wordt in de hints duidelijkheid verschaft over de eventueel verschillende termen die in omloop zijn.

Wandkaarten

Voor de leerdoelen uit de Werelden *Luisterwoorden*, *Nadenkwoorden*, *Weetwoorden* en *Werkwoorden* zijn wandkaarten ontwikkeld. De kaarten zijn op te hangen in de klas en bevatten net als in de hint een illustratie, een voorbeeldwoord met daarin de categorie uitgelicht en de regel die hierbij hoort. De leerling kan deze vervolgens terugzien in diverse opgaven waarin de leerling oefent met het herkennen van de categorie(ën) in het woord.

Technische insteek

Om wetenschap en technologie meer aandacht te helpen geven in het basisonderwijs is er bij de voorbeeldwoorden van spelling zoveel mogelijk rekening gehouden met een technische insteek. Zo zijn o.a. de woorden “schroef”, “tang”, “zaag” en “boor” gekozen als voorbeeldwoorden van spellingscategorieën. Door de leerlingen op veel manieren in aanraking te brengen met techniek, kan hun interesse in dit vakgebied vroeg geprikkeld worden.

Klemtoon

De Nederlandse spelling is gebaseerd op de uitspraak van de standaarduitspraak (voorheen ABN). Dat betekent dat de spelling van inheemse woorden in beginsel bepaald wordt door hoe de klanken van de woorden klinken in een uitspraak die niet gekleurd is door kenmerken (zoals afkomst of leeftijd) van de spreker. Hierbij is ook de klemtoon (de iets hardere uitspraak van een klank in een woord) van belang. De klemtoon bepaalt namelijk voor bijvoorbeeld de woorden met een gesloten lettergreep of deze gevolgd moet worden door een verdubbelde medeklinker (ladder) of niet (raket). De klemtoon valt altijd op een klinker en wordt aangegeven met een streepje onder de klinker waar de klemtoon op valt. Het oefenen met het bepalen waar de klemtoon ligt is daarom aan te bevelen. Dit kan je bijvoorbeeld doen door na te gaan waar de klemtoon niet ligt (klinkt het woordt vreemd als ik de klemtoon ergens anders leg). Voor sommigen kan het bepalen van de plek van de klemtoon erg lastig blijken. In dit geval kan beter worden gelet op het inprenten van de woorden die hiermee uitzonderingen op de massa vormen (perziken, raket).

Spellingscategorieën

Het kunnen destilleren van spellingscategorieën uit de woorden is van belang om spelling te generaliseren (toepassen van regels op nieuwe situaties). Daarom is het belangrijk te oefenen met het herkennen van de juiste spellingscategorie(ën) in een woord. Dergelijke oefeningen komen ook voor in de software. Hierbij krijgt een leerling een woord aangereikt waarvan hij moet aangeven welke categorie(ën) in dit woord zitten. Deze categorieën worden weergegeven aan de hand van het voorbeeldwoord van deze categorie met daarin het relevante woorddeel blauw uitgelicht. Om de juiste categorie te kunnen herkennen is het handig om deze in de instructie mee te nemen, bijvoorbeeld door de wandkaarten te bespreken en op te hangen in de klas. Elke spellingmethode hanteert eigen categorieën, maar in de basis komen ze veelal overeen. De wandkaarten van Gynzy kan je daarom in aanvulling of in plaats

Elementen

van de categorieën van je methode gebruiken. Het aanbieden van meerdere invalshoeken op een categorie kan voor leerlingen bovendien versterkend werken.

Klanksoorten

Aan de basis van spelling ligt het herkennen van de juiste klanksoorten. Dit komt o.a. terug bij de categorieën over open en gesloten klankgroepen/lettergrepen. Daar is er voor gekozen om de regels uit te drukken in gekleurde icoontjes. Hierbij is een stappenplan ontwikkeld dat gebruikt kan worden tijdens de instructie (in je eigen bewoordingen of die van je lesmethode). De leerling kan op de wandkaarten aan de icoontjes worden herinnerd aan de handeling die hij moet volgen.

1. Bepaal wat de laatste klank van de eerste klankgroep is;
2. Bepaal wat voor soort klank deze laatste klank is;
3. Kies de juiste handeling:
 - Is het een **medeklinker** of **tweetekenklank**: schrijf wat je hoort;
 - Is het een **lange klank**: schrijf één klinker;
 - Is het een **korte klank**: schrijf daarna twee medeklinkers.

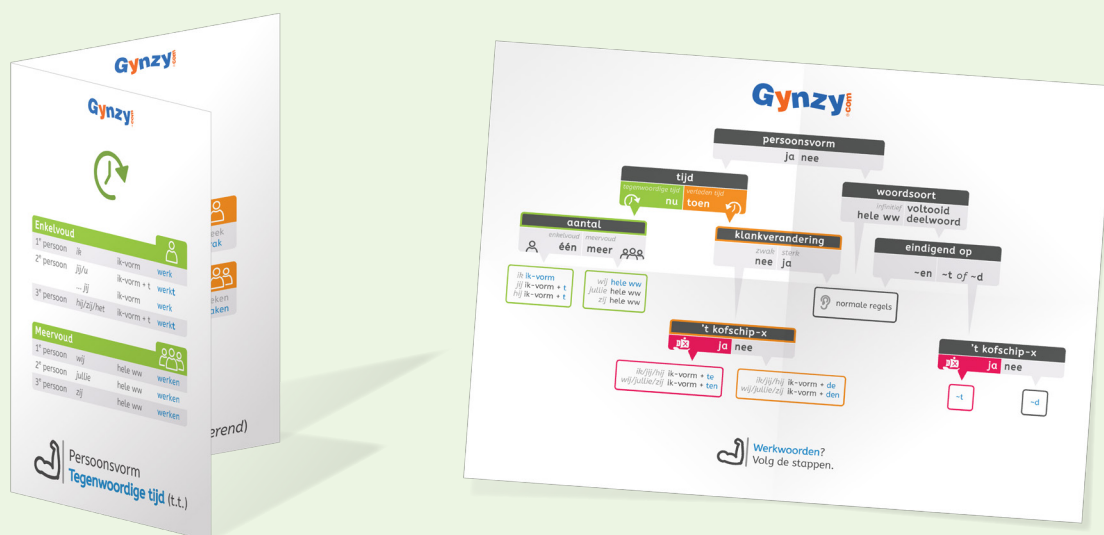
Tip

Voor de spellingslessen is het verstandig gebruik te maken van een hoofdtelefoon, zodat leerlingen kunnen luisteren naar de uitgesproken klanken, zinnen en woorden.

Elementen

Stroomschema werkwoorden

Leerlingen leren werkwoorden veelal aan met een 'algoritme'. Dit algoritme is weergegeven in een stroomschema waarbij de leerling de stappen doorloopt die hij voor de juiste spelling van het werkwoord nodig heeft. Door middel van de kleuren groen en oranje en de klok-icoontjes worden de tijden in het stroomschema en ook in de verdere schema's aangeduid. Naast het overkoepelende stroomschema is er namelijk per leerdoel een werkwoordentabel beschikbare met specifieke voorbeelden. Deze is ook terug te vinden in de hint bij de opgaven.

Tip

Naast dat de wandkaarten opgehangen kunnen worden, kunnen ze ook (in klein formaat) aan de leerlingen uitgedeeld kunnen worden. Op die manier kunnen leerlingen deze overzichten makkelijk raadplegen bij spelling of andere vakken. Door de minikaarten van de werkwoorden twee keer te vouwen, wordt een A6-formaat boekje gecreëerd. Wanneer het volledige stroomschema aan de achterkant geprint wordt, hebben de leerlingen alles bij elkaar.

Terminologie

Voor het aanduiden van taalfenomenen worden soms verschillende termen gebruikt. Om leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op het vervolgonderwijs, is gekozen om een formele benaming aan te houden. Zo wordt bijvoorbeeld niet verwezen naar een “letterdief”, maar naar de klinkerverenkeling bij open klankgroep.

Een ander voorbeeld is de definitie van de **stam van een werkwoord**. De stam is de basis van het werkwoord. Er is een *onbewerkte stam* en een *bewerkte stam*. De onbewerkte stam is het hele werkwoord -en. De bewerkte stam is een bewerking van de onbewerkte stam, zodat het volgens de Nederlandse spellingsregels gespeld wordt. Zo blijft de ik-vorm over. Bij Gynzy wordt gebruik gemaakt van de definitie van stam die door Van Dale wordt geformuleerd. Dat wil zeggen dat de onbewerkte stam als “stam” en de bewerkte stam als “ik-vorm” gedefinieerd zijn. Op die manier kan de stam gebruikt worden voor de kofschipregel en de ik-vorm voor de werkwoordsvervoeging.

Daarnaast zijn er verschillende varianten van de ezelsbrug die gebruikt kunnen worden voor het vervoegen van zwakke werkwoorden en voltooid deelwoorden. Gynzy heeft gekozen voor ‘t *Kofschip*-x.

Vragen of suggesties?

Mocht je naar aanleiding van deze verantwoording nog vragen of suggesties hebben, aarzel niet om contact op te nemen.

telefoon: 040 4020907
e-mail: support@gynzy.com